

**רשימת ספרי "בן מלך"
שיצאו לאור עד עתה:**

- חג המצות
- ספרות ועומר וחג
- ימי ב'ן המצות - גלות ואנולה
- יום מראים
- חג הסוכות
- חנוכה
- ימי המדורים
- הגדה של פסח
- בניית מצות המדינות
- שמעון צדק
- חכמה ומוסר
- שיר השירים
- שבת פורים
- מידת הכבוד
- שימע בעונה
- עניינים בשי"ם ובהלכה
- מידות טובות
- רבאית ח"א - מאמר
- כבוד בראשית-חג
- בראשית ח"ב - על
- לך-תולדות
- בראשית ח"ג - דרש-ויחי
- שנות ח"א - שנות-בשלח
- שנות ח"ב - מאמר-בבא
- יתרו-מטפסים
- שנות ח"ג - תרומה-פקודי
- יקרא ח"א - יקרא-פסוקי
- יקרא ח"ב - אורי-מסותיו
- במדבר ח"א - במדבר-שילח
- במדבר ח"ב קורח-מטעי

ניתן לרשימה: mechonbenmelech@gmail.com
 בארה"ב ניתן לרשימה: sales@yefenofbooks.com | Warehouse: 8482450220



פרשת בראשית

דמכיון שלשון המקרא הוא דבר ה', הרי בא הלשון בצורה מדוייקת עד תכלית הדיוק, וכל האופנים שנוכל לשמוע ולדקדק בכל משמעויות הלשון, הכל כתוב בדבר ה', וכמו שנאמר (שיר-השירים ד, יא) 'בדש וחלב תחת לשונך', וביאר הגר"א (שם) דקאי על רמו ודרש שגילו לנו חז"ל במקרא. כלומר, שתורת אלוקינו יש במשמעה לא רק הלשון עצמו שהוא הפשט, אלא גם הדרש והרמו שמסתתר תחת הלשון, והם הדבש והחלב.

בגליון
פרשת בראשית

ביאורי פסוקים עמוד 1
 חלוקת הבריאה למאורות ולימים עמוד 5

————— ◆ —————
היכל השבת

שלשת יסודי השבת עמוד 7

————— ◆ —————
חכמה ומוסר

התורה קדמה לעולם עמוד 9

את השמים ואת הארץ (א, א)

פירש רש"י (להלן פסוק יד) 'את השמים לרבות תולדותיהם ואת הארץ לרבות תולדותיה'. והיינו שתיבת 'את' באה לרבות, וכדאיאתא במדרש (ב"ר א, יד) 'רבי ישמעאל שאל את רבי עקיבא וכו' אינו ורקין מיעוטין אתין וגמין ריבויין וכו' עיי"ש.

והנה בדרך הפשט ברוב המקומות במקרא שכתוב 'את', באה תיבה זו לציון מיהו הפועל ומיהו הפעול. וכמו שקבעו הראשונים (אבן עזרא ועוד) כלל זה, שבין פועל לפעול (כמו, לימד ראובן שמעון) 'בוא תיבת 'את' כדי שתבין להבדיל ביניהם.

וכן מוכח הדיא במדרש (שם) שאמר רבי עקיבא לרבי ישמעאל 'אילו נאמר בראשית ברא אלוקים שמים וארץ היינו אומרים השמים והארץ אלהות הן'. הרי שתיבת 'את' נכתבה כדי להבדיל בין הפועל לפעול.

ולבאר דרשת חז"ל שהביא רש"י, יש להקדים יסוד הדברים בענין דרשות חז"ל, שבנוסף לפירוש הפשוט שיש במקרא, יש לדרוש - כלומר לחקור ולפרש - את כל המשמעה מלשון המקרא, [וכמו שכתב רש"י (שמות טו, כב) 'והאזנת למצותיו, תטה אזניים לדקדק בהם'].

פרנס השבוע

תשרי תשפ"ג

עץ חיים היא למחזיקים בה
הוצאות הדפסת גליון זה נודבו לזיכוי הרבים
ע"י ידידנו הנכבד

הרב ר' אהרן בצלאל יואל הכהן טורנהיים שליט"א
לרגל הבר מצוה לבנו היקר
רפאל חזקיהו נ"ו

זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך
תעמוד לו ולמשפחתו להתברך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה
לראות ברכה והצלחה בכל אשר יפנו

לנחוצות ותרומות "פרנס השבוע/החודש"
 אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל: 054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתובת
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל: 052-7616048



לקהל שוחרי תורת ה'בן מלך' ואוהבי התורה בכל מקום שהם

הננו בזה בקריאה של חיבה לשוחרי התורה,
להיות שותפים וידידים איתנים למפעל הכביר של מכוננו
להפיץ על פני תבל את אורו המיוחד והבהיר בתורה של

מורנו ורבינו בעל ה'בן מלך' זצוק"ל

ולתמוך בבית היוצר 'מכון כתבי בן מלך', אשר אך ורק מכוחו יוצאים לאור
כל גנזי תורתו של רבינו ושיעוריו המרובים, כאשר זכינו לראות את הכרכים
הרבים נדפסים ויוצאים לאור עולם, ופתחו אופקים חדשים בפני כלל
שוחרי התורה

מהררי ציון יוצאת הקריאה, בואו לעזרת ה' בגבורים, המשימה הגדולה
עדיין לא הושלמה ודורשת משאבים רבים מדי חודש בחדשו.
נא זכו והצטרפו להימנות למצווה חשובה זו של הרבצת והפצת אור התורה
לזכות את הרבים, הטו שכם וטלו חלק במשימה הגדולה

פנו עתה להנהלת המכון והצטרפו למשפחת התורמים והמנויים

לדבר המצווה הגדולה הנתונה בידינו

באין מענה השאירו הודעתכם ונשוב אליכם בהקדם

- ספרים
- למעלה השנה
- סדרת ספרים
- ביאורים ומאמרים
- על המעשה המישי תורה
- ספרים
- על הש"ס
- סדר
- המת ומחשבת
- ביאורי סוחר
- סדר
- אמנה ומחוק
- מגאן
- תורה ודעת
- אמרים
- תורה ודעת

הנצחות תורמים

קו בן מלך
03-3077354

מנהלת מכון
סניפים 94 מקות מנוחה

עמדת הטבעה בבית מוסד
לשכונת ישיבת רבינו
מחולקים לפי גושים
בכל התחומים

הכשרת ספרו בן מלך
בתיבת המסמכים בבית המלך

מלפני התחלה 054-8422488
כתובת ארץ ישראל 1/9
ביתר עילית

קמפוס מוסד לשי סניף 46
לתיבת הארץ
mechonbenmelech@gmail.com

בשורה טובה למבקשי ה'

ניתן להאזין לשיעורי רבינו זצוק"ל בקו השיעורים

'קו בן מלך'

03-3077354

ישנה אפשרות לבחור במאגר הממוחשב ולהאזין לשיעורים

בפרשת השבוע ובענייני דיומא

שמעו ותחי נפשכם

ויהי רצון שנוכה להגדיל תורה ולהאדירה

מכון כתבי בן מלך
התנהלה

הודעה חשובה ומשמחת
לתורמי המכון

ניתן לקבל החזר מס

על תרומות למכון בגובה של

עד 35% מערך התרומה

לפי סעיף 46

אוצרות
בן מלך



שממה מיושבים עליה]. ובתיבת 'בהו' מצורף ב' כמו בו-הו, וביאורו שהיתה ריקה מהדברים הפנימיים אשר בה, והיינו ריקה בתוכה ובעצמותה.

ומעתה מבואר היטב סדר 'לא זו אף זו' בפסוק זה, שהזכיר ראשון את החיסרון שהיתה הארץ 'תהו' - ריקה מאשר עליה ועמה, ולא זו בלבד אלא אף זו שהיתה הארץ 'בהו' - ריקה גם מכוחותיה הטמונים בה, ולא רק זו אלא אף היתה הארץ 'תהום' - מלאה המון מים רבים, שאינה ראויה ליישוב, ולא עוד אלא שהיתה הארץ במצב של 'חושך על פני תהום', דאינה נראית והרי היא כמי שאינה.

[ועל פי זה יבואר דרשת חז"ל (ב"ר ב, ד) 'תהו זה גלות בבל, ובהו זה גלות מדי', שהדרשה תואמת לפשט לפי משנ"ת בחילוק בין תהו לבהו, ד'גלות בבל' היתה גזירה על גירוש בני ישראל ממקומם, ו'גלות מדי' היתה גזירה לכלותם שרצו לאבד את עצם מציאותם].

* * *

ויקרא אלוקים לאור יום ולחושך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד (א, ה)

תמהו המפרשים לשם מה היה צריך לקרוא שמות חדשים נוספים לאור ולחושך.

אכן הביאור הוא שלא קרא אלוקים שם חדש לאור, ואין שם 'יום' שם נרדף לאור, אלא שאחרי שהבדיל אלוקים בין האור ובין החושך וקבע להם את תחומם כל אחד בזמנו, נוצרה מציאות חדשה בעולם שהזמן מחולק לפרקי זמן שונים - פרק זמן מואר ופרק זמן חשוך, ולפרקי זמן אלו קרא שמות - לפרק הזמן המואר קרא בשם 'יום', ולפרק הזמן החשוך קרא בשם 'לילה'.

[והוא מה שאמרו בגמרא בביאור פסוק זה - 'קרייה רחמנא לנהורא ופקדיה אמצוואת דיממא וכו' (פסחים ב), כלומר שאין זה כמו דסבר המקשן שם ש'אור' ו'יום' הם שמות נרדפים, אלא מציאות האור משמש בזמן היום].

והנה, שם יום שקרא לזמן האור, הוא גם שם כללי לכל המעת לעת - גם היום וגם הלילה - כמפורש 'ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד', וכן ברוב הפעמים שכתוב בתורה 'יום', כולל את כל המעל"ע, כגון 'ויהי המבול ארבעים יום על הארץ' (ז, י). אמנם יש שהכוונה היא למשמעות יותר מצומצמת שכוללת את חלק היום המואר בלבד, כמו כאן 'ויקרא לאור יום', וכן 'לרוח

ומעתה מבואר מה שדרשו חז"ל, ד'אכין ורקין מיעוטי' - כיון שיש בהם משמעות נוספת של מיעוט, ו'אתין וגמין ריבויין' - כיון שיש בהם משמעות נוספת של ריבוי. ולפי שתיבת 'את' משמשת בהרבה מקומות בלשון 'עם', כמו 'קניתי איש את ה'" (להלן ד, א), ו'יתהלך חנוך את האלוקים' (להלן ה, כב) ועוד, הרי כל מקום שכתוב 'את' נדרש בזה גם לשון 'עם', ולכן אתין ריבויין הן.

וכאן דרשו חז"ל 'את' לרבות, שברא אלוקים עם השמים את תולדותיהם, ועם הארץ את תולדותיה.

וזה לשון הגר"א ב'אדרת אליהו' - 'אך תשכיל כאשר תתבונן על מה אדני דרשות חז"ל הטבעו. והוא, כי כל מלה הוא משותף בהבנתו לכמה ביאורים, והפשט מהמלה הוא כפי ביאור המלה לפי המשך ענינה. והדרש הוא כפי הבנת ביאורו המשותף לו. כמו שתראה במלת 'את', ותוסף לקח במלות אחרות. כי הבנת מלת 'את' הוא לשני פנים, האחד מורה על עצם הנפעל, ואופן השני בהבנת מלת 'את' המורה על דברי המצטרף, כמו אתי אתך. ולפי השקפת ביאורו הפשוט מלת 'את' הכרחי כאן, ודרשת חז"ל הוא כפי הבנת המשותף את השמים - עם השמים ודרשו תולדות השמים'.

* * *

תוהו ובהו (א, ב)

פירשו רוב המפרשים (רשב"ם, אבן עזרא, ועוד, וכן יש מפרשים שפירשו כן בדעת רש"י) ששיניהם לשונות של שממה וריקנות, ושמות נרדפים הם.

ונראה לבאר דכמו שפירשו המפרשים בכל שמות נרדפים שבמקרא שהם שני סוגים, אלא שקרובים ודומים זה לזה, אף כאן שני סוגים של ריקנות הם. ד'תהו' פירושו, שהארץ היתה ריקה מכל אשר עליה כמו בעלי חיים וכיו"ב, ו'בהו' פירושו, שהארץ היתה עוד יותר ריקה, שהיתה תפלה וריקנית מכוחותיה הפנימיים כמו כח הצמיחה ושאר כוחותיה וסגולותיה. (ועיין מה שכתבו בזה המלבי"ם וה'הכתב והקבלה').

והתיבות עצמן מתבארות כן, שהאותיות 'הו' שיש בשתיהן [ת-הו, ב-הו] מובנם לשון שממה וריקנות, אלא שתיבת 'תהו' מצורף ת' לאותיות 'הו' כמו את-הו, וביאורו 'את' מלשון עם, שהיתה ריקה מהדברים החיצוניים אשר עליה ועמה, [וכן מצינו בכתוב (ישעיה מה, יח) 'לא תהו בראה לשבת יצרה' הרי ש'תהו' פירושו

היום' (ג, ח), 'כחום היום' (יח, א) ועוד רבים. וכאן בפסוק אחד משמשת אותה מילה בשני משמעויות שונות.

ונראה הטעם דמאחר ש'יום' - הזמן המואר - הוא הזמן החשוב והעיקרי שבמעט לעת, כי אז הבריאה עטויה אור וראויה לחיות בה, לכן קרא לפרק זמן זה בשם הכללי, משום חשיבותו.

[והנה בכל מצוות התורה שנאמר בהם 'יום', כגון 'ולקחתם לכם ביום הראשון' (ויקרא כג, מ), 'יום תרועה' (במדבר כט, א), אזי בפשוטו של מקרא, אין שם היום מוסב על חלק היום המואר בלבד, אלא הכוונה שכל היממה כולל הלילה הוא יום תרועה ויום לקיחה, וזה פשוט. תדע, שהרי קדושת מקרא קודש חלה על היום כולו, מערב עד ערב. אלא שלמדו מהכתוב 'יום' שאין מצוותם אלא ביום, והוא מדרשת חכמים שדייקו מלשון הכתוב לדרשו גם במשמעות הנוספת שיש למילת 'יום', דהיינו 'יום' במובן המצומצם הכולל רק את חלק היום המואר].



ויברא אלוקים את האדם בצלמו בצלם אלוקים ברא אותו, זכר ונקבה ברא אותם (א, כז)

בברכת נישואין מברכים - 'אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו, והתקין לו ממנו בנין עדי עד'. והנה על עצם בריאת האדם באה הברכה הראשונה 'וצר האדם', והברכה השנייה באה על יצירת האדם עם האשה, 'והתקין לו ממנו בנין עדי עד'. וצריך ביאור למה נזכר ענין 'בצלמו בצלם דמות תבניתו' דווקא בברכה שנייה ולא מיד בברכה הראשונה.

ונראה שמה שזכה האדם לאשה לשרתו ולהיות לו לוית חן, היינו משום שהוא צלם ודמות אלוקים, שעל כן יש לו רוממות של מלכות שזכאי וראוי שיהיה לו אשה לפניו לשמשו וללוותו. כמלך שאין זה מכבודו שיעסוק בצרכיו בעצמו, אלא יש לו משרתים ומשמשים העומדים לפניו. ולכן דווקא כאשר באים לברך על כך שהאדם נברא באופן שנבראה והותקנה לו אשה שתהיה לו לעזר ותעמוד לפניו, מציינים שהאדם

נברא במעלה הנשגבה של בצלם דמות תבניתו, שזו היא הסיבה שנבראה לו עזר לשמשו.



לשמור את דרך עץ החיים (ג, כד)

ידועה המימרא 'דרך ארץ קדמה לתורה', ומקורו הוא במדרש - 'לשמור את דרך - זו דרך ארץ, עץ החיים - מלמד שדרך ארץ קדמה לעץ החיים, ואין עץ החיים אלא תורה, שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה' (תנא דבי אליהו רבה פרק א וכע"ז בויק"ר ט, ג-ו).

ובוודאי אין דבר נעלה יותר מן התורה, אלא הביאור בזה ש'דרך ארץ' היינו היסודות של אנושיות הטבועים באדם, ולמעלה מזה באה התורה שהיא 'עץ החיים', ודרשו מכאן שדרך ארץ קדמה לתורה.

והיינו כי התורה לא באה ללמד את האדם על הרגשות האנושיים המוסריים היסודיים, כי אין צורך לצוות על כך, התורה באה ללמד דברים שצריך לצוות עליהם, התורה באה להורות הנהגה נעלית ומרוממת, אבל על המידות היסודיות אין צורך לצוות עליהם.

ונראה שהדרשה שלמדו מכאן ש'דרך ארץ קדמה לתורה', אינה רק מסדר הדברים ש'דרך' הוזכרה קודם ל'עץ החיים', אלא עיקר משמעות הדרשה היא שיש 'דרך' המובילה לעץ החיים, ודרך ארץ היא ה'דרך' לתורה, השלב הקודם והמביא אל 'עץ החיים'. כלומר התורה פונה אל האדם שיש בו כבר מידות אנושיות ומצפון מוסרי יסודי, ובלא זה אין כלל מוצא לפנות אל האדם.

הנה כי כן 'דרך ארץ קדמה לתורה' היינו שדרך ארץ היא ההקדמה לתורה, יסודי התורה מבוססים על הגינות אנושיות יסודית שהאדם חייב בה בתור 'בן אדם'. אבל התורה עצמה היא כבר דרגה מעל זאת. מי שאין לו את היסודות והרגשות הבסיסיים של מוסר והגינות ויושר, אינו יכול כלל לגשת אל התורה, כשרגשות האדם ותכונותיו פגומים מיסודם שאפילו דרך ארץ אין לו, אין לו את הכלים לקלוט את התורה, כשם שחסר דעה אינו יכול לקלוט חכמה.



חלוקת הבריאה למאורות ולימים

אקראיים בעלמא, אלא כל ענין שיוחד לו מאמר או יום לעצמו, הרי זה מפאת חשיבותו ומעמדו כשלב מרכזי בסדר הבריאה, ואם כן, לכאורה היתה הדעת נותנת שמספר המאורים יהיה שווה למספר הימים, שכל דבר שיוחד לו מאמר לעצמו, הרי היה ראוי מאותו הטעם שיוקדש לו גם יום לעצמו, וכל דבר שאינו חשוב דיו על מנת ליחד לו יום לעצמו, אף מאמר לעצמו לא היה צריך להתייחד לו.

חלוקת המאורות ביחס לימים

וכאשר נעיין בסדר הימים והמאורים נמצא כי ביום השני, הרביעי והחמישי, ניתן בכל יום 'מאמר' אחד. השאלה נשאלת אפוא רק על שלשה ימים שבהם מצינו יותר ממאמר אחד ליום:

היום הראשון כולל שני מאורים: שמים וארץ [בדבר ה' שמים נעשו], ובריאת האור [ויאמר אלקים יהי אור]. וכמו שאמרו בגמרא 'עשרה מאורות שבהן נברא העולם. הי גינהו, ויאמר' דבראשית תשעה הוו, בראשית נמי מאמר הוא, דכתיב 'בדבר ה' שמים נעשו' (ראש השנה לב). כלומר, אף שלא מצינו לשונות אמירה במעשה בראשית אלא תשעה, הרי אף 'בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ' במאמר נעשה. וכמו שכתב שם רש"י - ואף על גב דלא כתיב ביה 'ויאמר יהי שמים', כמאן דכתיב דמי, דבאמירה נמי איברי ולא בידים.

היום השלישי כולל אף הוא שני מאורים: מקוה המים [ויאמר אלוקים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה], ובריאת הצמחים [ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי וגו']. היום השישי כולל שלשה מאורים: בריאת החיות [ויאמר אלקים תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש וגו'], ובריאת האדם [ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כמותנו].

כמו כן ניתן ביום השישי 'מאמר' מיוחד על התאמת הצמחים למאכל אדם [ויאמר אלקים הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע אשר על פני כל הארץ ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זרע זרע לכם יהיה לאכלה], וכמו שכתב הגר"א (אדרת אליהו בראשית א כט): הוא גם כן מעשרה מאורות, מפני שנתן כוח בזרע ופירות שיוזנו ויסעדו את לב האדם, לא כן עשב השדה, ולכל בעלי החיים נתן כח בעשבי השדה שיוזנו מהם

עשרה מאורות ביטוי לחשיבות חלקי הבריאה
'בעשרה מאורות נברא העולם. ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להיפרע מן הרשעים שמאבדים את העולם שנברא בעשרה מאורות, וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימים את העולם שנברא בעשרה מאורות' (אבות פ"ה מ"א).

פשטות משמעותם של הדברים הללו היא, כי לאור חשיבותו הרבה של העולם, ייחד הקב"ה מאמר נפרד לכל חלק וחלק בבריאתו.

כלומר שמכיון שהעולם חשוב וחביב לפניו, לכן לא בראו בפעם אחת במאמר אחד, שהרי היה יכול לומר 'יהי עולם ומלואו', [וכשם שבמאמר 'תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עושה פרי למינו' נכלל כל ריבוי מיני הצמחים והפירות שבעולם]. אלא התעסק וטרח בבריאתו בעשרה מאורות.

וזהו עומק לשון חכמים 'ליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימים את העולם', שכן כפי חשיבות העולם ומידת ערכו, כך גדול השכר על קיומו, והעונש על איבודו. שמחמת ערכו וחשיבותו של העולם יפרע מהרשעים שמאבדין ומפסידין דבר חשוב וחביב כ"כ שטרח הבורא בשבילו בהרבה מאורות, ויתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין עולם זה. והמספר עשרה יציין תמיד מספר של שלימות, ולכך בחר הקב"ה לברוא את העולם במספר זה המבטא ריבוי מאורות.

המאורות בבריאת עיקרי הנבראים החשובים

ומה שנברא העולם בעשרה מאורות אלו דוקא, נראה פשוט, דהיינו משום שהם העשרה דברים החשובים בעלי הערך הראויים שיוחד לכל אחד מהם מאמר בפני עצמו.

על דרך המבואר במאמר זה, יש לפרש גם לגבי ששת ימי בראשית, למה נברא העולם בששה ימים, והלא ביום אחד יכול להיבראות, אלא לכל שלב ושלב בבריאה, הקדיש הבורא יתברך יום בפני עצמו, מפאת ערכו וחשיבותו של מעשה בראשית. ומאותו טעם שלא נברא העולם במאמר אחד משום חשיבותו וחביבותו העולם, משום כך גם לא נברא כל העולם ביום אחד.

אמנם מעתה יש לעיין, מדוע אפוא לא נברא העולם בעשרה ימים, מאמר אחד בכל יום. והלא דבר זה פשוט ומבואר, שלא נתחלקה הבריאה לחלקים

ולא מתבואות וזרעים ופירות כי לא יסעוד את לבם. כלומר, גם מאמר זה הוא מאמר שיש בו בריאה, כי עד אז לא היו העשבים והפירות ראויים ומתוקנים לאכילת הבריות, וביום השישי הותאמו והוכשרו למאכלם. והגם שלא נבראה במאמר זה בריאה חדשה מאין ליש, הרי גם התאמת מערכות הטבע אלו לאלו, בריאה בפני עצמה היא, הראויה למאמר מיוחד לעצמה.

מאמר ראשון שורש הבריאה

ונראה לברא בזה, כי המאמר הראשון, הלא הוא 'בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ', אינו נחשב שנאמר ביום הראשון. שכן כפי שכבר ביארנו בביאור הפסוק 'בראשית', השמים והארץ לא נבראו בזמן מסויים, אלא אדרבה, הם המה גורמי ומחוללי הזמן, שרק משנבראו שמים וארץ החל הזמן להימנות. נמצא אפוא כי היום הראשון אינו כולל יותר ממאמר אחד, שהוא בריאת האור בלבד, ואילו השמים והארץ אינם נחשבים לענין זה כמי שנבראו ביום הראשון, אלא 'בראשית' - בעת ובעונה אחת עם התהוות ראשית הזמן. ורק בשאר הדברים שנבראו אח"כ שייך כבר לייחסם ליום מסויים, כיון שיש כבר מציאות של ימים. ונתייחד לבריאת שמים וארץ עצם הזמן של 'בראשית', כמו שביארנו במילת 'בראשית'.

ביום השלישי השלמת מעשי יום שני

על בריאת היום השני והשלישי מצינו בדברי חז"ל נידון נוסף, שבעוד שבכל יום נאמר פעם אחת 'כי טוב', הרי שביום השני לא נאמר 'כי טוב' כלל, ואילו ביום השלישי נכפל 'כי טוב'. וכמו שכתב רש"י - 'ומפני מה לא נאמר כי טוב ביום שני, לפי שלא נגמרה מלאכת המים עד יום שלישי, והרי התחיל בה בשני, ודבר שלא נגמר אינו במילואו ובטובו, ובשלישי שנגמרה מלאכת המים והתחיל מלאכה אחרת וגמרה, כפל בו כי טוב שני פעמים, אחד לגמר מלאכת השני ואחד לגמר מלאכת היום'. אלא שאף עיקרו של טעם זה צריך תלמוד, מדוע אכן לא נגמרה מלאכת המים באותו היום שבו החלה, והלא אין הדעת נותנת שייחד הבורא יום שלם לעשיית דבר שאינו שלם.

והנראה בזה, כי להבדלת המים היו שתי מטרות: המטרה האחת, היתה להבדיל ולהפריש מקום לכסא הכבוד בשמים, שכן עד אז היתה 'רוח אלוקים מרחפת על פני המים', וביום השני העלה הבורא את המים העליונים לשמים ותיכן מקום למלכותו, כמו שנאמר 'המקרה במים עליותיו השם עבים רכובו' וזה נעשה

ביום השני. אולם לצד מטרה זו היתה להבדלת המים מטרה נוספת, להכין את הנצרך למלאכת היום השלישי, שבו יקוו המים ותראה היבשה כדי שיוכל האדם להתקיים בה, שכן על מנת שהמים יוכלו להיקוות למקום אחד ולהכשיר את היבשה למושב האדם, היה מן ההכרח להפחיתם בשיעור ניכר על ידי סילוק המים הרבים מעל פני האדמה.

נמצא אפוא, כי מבחינת מטרות הבריאה, עצם ההבדלה שביום השני מהוה מטרה שלמה ונכבדה לעצמה, ולנוכח חשיבותה של המטרה הזאת, שבה הכין הקב"ה בשמים כסאו, אף הוקדש לה יום מיוחד מששת ימי הבריאה, אולם 'כי טוב' אינו נאמר אלא כאשר דבר שלם בא על מקומו במלואו, ואם באנו לדון על כלל מלאכת המים, הרי כל מעשה המים נידון כמלאכה אחת, ולכן אף שהושלמה המטרה הראשונה, כל עוד לא הושלמו כל ענייני המים אין רואים את מלאכת המים כמתוקנת ומושלמת, כדי לסכם את עשייתה ולומר עליה 'וירא אלקים כי טוב'.

כיוצא בזה יש לברר ענין כפילות המאמרים ביום השלישי, כי אכן 'קיוו המים' זוכה למאמר נפרד, בשל היותה מטרה בפני עצמה בסדר הבריאה, להכשיר את הארץ למושב האדם, אך מכיון שהמטרה הזאת אינה כוללת את כל מלאכת המים, אלא מהוה השלמת מלאכה שכבר החלה אתמול, לפיכך, הגם שהמטרה חשובה דיה כדי לייחד עליה 'מאמר' לעצמו, מכל מקום יום לעצמו לא יוחד לה, שכן ליסוד מלאכת המים כבר הוקדש היום השני, ומלאכה אחת אינה זוקקת לעצמה שני ימים.

ולכן נכללו שני מאמרות ביום זה, 'קיוו המים' ו'בריאת הצמחים', היינו משום שאין הם שתי בריאות, לפי שקיוו המים אינו בריאה חדשה אלא השלמת מלאכת היום השני, כהכנה לבריאת הצמחים, שהיא הבריאה העיקרית של יום זה.

בריאת האדם קובעת חשיבות לעצמה

אמנם לגבי היום השישי למעשה בראשית, שבו ניתנו שלשה 'מאמרים' שאחת מהם היא בריאת האדם, עדיין התמיהה רבה עד מאד, וכי האדם - בחיר היצירה שנברא בצלם אלקים - אינו ראוי שיוקדש יום מיוחד לבריאתו, והלא כל העולם לא נברא אלא בשבילו, וכיצד נצטרפו וניתנו שני מאמרים נוספים באותו היום, שבו נעשתה המלאכה הגדולה והמטרה החשובה ביותר בסדרי בראשית.

ונראה בביאור הדברים כי אדרבה, מצד גודל חשיבותו ומעלת ערכו, אין האדם נידון כחלק מן הבריאה, אלא כמטרתה של הבריאה, וכמי שכל העולם - על כל חלקיו ושלביו - נברא למענו ולצרכו, כמו שנאמר 'הארץ נתן לבני אדם'.

וזהו שאמרו חז"ל (סנהדרין לח.) 'אדם נברא בערב שבת, ומפני מה... כדי שיכנס לסעודה מיד, משל למלך בשר ודם שבנה פלטרין ושיכללן, והתקין סעודה ואחר כך הכניס אורחין'. כלומר, בריאת העולם אינה כוללת את האדם, כשם שבניית הפלטרין והתקנת הסעודה אינה כוללת את האורחים, אלא בריאת העולם כוללת רק את המלאכה שהוכנה והושלמה לכבוד האדם קודם שנברא. ומכיון שהושלמה בריאת העולם והכל היה מוכן ומזומן לבואו של האדם, הרי מעתה אין סיבה לעכבו אפילו יום אחד, שכיון שהפלטרין מוכן ומזומן, תיכף יבוא האורח ויכנס.

ואולם, הבריאה היחידה שנעשתה לאחר בריאת האדם, היא התאמת הצמחים וייעודם למאכלו. ונראה כי אף ענין זה יוסבר לפי משל חכמים הנ"ל, כי אכן

מידת דרך ארץ היא, לצייד את הבית במיני מאכלים קודם לביאת האורח, אולם הגשת המאכל לשולחן כשהוא מוכן לאכילה ממש - אינה נעשית קודם שיבוא האורח עצמו, אלא תחילה מכניסים את האורח לבית, ותיכף לביאתו מתקנים את סידורו האחרון של המאכל ומגישים אותו לפניו. כן הוא הדבר גם בסדר הבריאה, כי אכן עיקרם של המאכלים נבראו בעולם קודם שנברא האדם, אך תיקונם הסופי והתאמתם לאכילה נעשה דווקא לאחר מכן, ובזמן היחיד הראוי לכך, שכשם שאין מקום לעשותם קודם לבואו, כך אין מקום לעכב את מאכלו ליום המחרת, אלא תיכף לבריאת האדם הותקנו מזונותיו והותאמו לצרכיו.

נמצינו למדים, כי היום השישי ביסודו לא נתייחד אלא למלאכת יצירת החיות והבהמות, שהיא החלק האחרון בסדר בריאת העולם, אלא שהשלמת מלאכה זו גררה בהכרח מצד עניינה את שני ה'מאמרים' האחרונים, כלומר השלמת בריאת העולם - הביאה ליצירת האדם באותו היום, ויצירת האדם - חייבה את תיקון מזונותיו, אף זאת דווקא באותו היום.

היכל השבת

שלשת יסודי השבת

נבנה בשלשה שלבים אלו, שלב אחר שלב. תחילה הוא בא להיות לנו למלך ולהיטיב עמנו, ולאחר מכן דרש מעמנו לעסוק בעבודתו ומצוותיו. ומתוך שקבלנו זאת על עצמינו, זכינו שיתן לנו את קרבתו וידידותו.

תחילה בא הקב"ה וגאלנו ממצרים ופדאנו מבית עבדים, ולקחנו אליו להיות עמו, כשהוא מנהיג אותנו, פודינו ומצילנו, ודואג לכל צרכינו, ומפרנסנו במדבר בלחם מן השמים ומים מן הסלע. ועל זה בא חג הפסח, מועד צאתנו ממצרים.

ולאחר מכן, הביאנו לפני הר סיני ונתן לנו את התורה, והטיל עלינו את התפקיד הנעלה של 'ממלכת כהנים וגוי קדוש'. לשרתו ולעסוק בכבודו ועבודתו, לשמור תורתו ולקיים מצוותיו, ולהיות קדושים לפניו. ועל כך בא חג השבועות, זמן מתן תורתנו.

ואז עלה משה למרום, ונתן לו הקב"ה את לוחות העדות - לוחות הברית, וציווה את ישראל לעשות

שלש בחינות בכללות עם ישראל והתורה

שלשת יסודי השבת, 'ברכת השבת', 'קדושת השבת', ו'מנוחת השבת'. שרשם ויסודם בשלש בחינות אשר בכללות הקשר של עם ישראל עם הקב"ה. ומכוונים כנגד שלשת האבות 'אברהם, יצחק, יעקב'. וכנגד בחינות שלשת הרגלים 'פסח, שבועות, סוכות'.

ובחינות אלו הם שלשה עניינים במהות הקשר שבין הקב"ה עם כנסת ישראל.

א. שהוא מלכינו המטיב לנו ושומר עלינו, דואג לכל צרכינו ומשפיע עלינו רוב ברכה והצלחה.

ב. שהוא נותן לנו תורה ומצוות, והטיל עלינו את התפקיד הנעלה לשרתו ולעבדו ולהיות קדושים לפניו.

ג. שנותן לנו ידידות וקירבה, נותן משכנו בקרבנו, ואנו דבקים בו. מתהלך בתוכנו ומרעיף עלינו אהבה.

כנגד שלושת המועדים - פסח שבועות סוכות

והנה המהלך של הקשר בין הקב"ה ועם ישראל,

כיון שנעשו לעם ה', וה' נעשה להם למלך וגואל, לדואג ולמנהיג, כבר ניתן להם מיד ברכת השבת.

זה הטעם שנתן להם את השבת, לפני מתן תורה. אף שעדיין לא הגיע זמנם לקבל תורה ומצוות. כי אז לא ניתן להם השבת, בתורת חובת עבודה, אלא היה זה נתינה של השבת מצד הברכה שבו. שמכיון שעתה התחיל להנהיגם, והחל להריק עליהם את ברכתו, במה שנתן להם את המן, אזי נתן להם גם את ברכת השבת, וכלשון הכתוב בפרשת המן - ראו כי ה' נתן לכם השבת, וציוה עליהם להתייחס לברכת היום, ולנהוג בו בהתאם - והכינו את אשר יביאו.. את אשר תאפו אפו.. אל יצא איש ממקומו. וביארנו במקומו שהאיסורים והמצוות שבפרשת המן, גם הם נובעים מדין הברכה של יום השבת.

קדושת השבת - כנגד יצחק וחג השבועות

אל המדריגה השניה הגיעו עם ישראל בעת מתן תורה, כאשר ציווה אותם ה' לשמור תורתו ולעסוק בעבודתו. ואז נתן להם את השבת במדריגה זו, בחינת 'קדושת השבת', דכיון שנתחייבו לעבוד את ה' ולקיים גזירותיו, נצטוו על קדושת השבת, שהוא מצד חובת עבודת ה' לכבד את יומו ולקדשו - 'ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לה' אלוֹקֵיך', שכיון שהיום קדוש לה' מצווים אנו לשבות בו מכל מלאכתנו, ולהיות מסור לגמרי לעבודת ה', לקדש ולכבד את היום.

מנוחת השבת - כנגד יעקב וחג הסוכות

המדריגה השלישית של 'מנוחת השבת', ניתנה לישראל יחד עם הציווי על המשכן. כי עניינם אחד הוא, הידידות והחביבות שיש לעם ישראל אצל הקב"ה שהוא בא לשכון בתוכם ולהתוועד עמהם, ולהקים ביתו במקומם של ישראל שיהיו קרובים אצלו, וישכנו יחדיו במקום אחד. והוא ענין נתינת השבת שבפרשה זו, שרצה בנו ונתן לנו את יומו המיוחד לו, מתנה טובה מבית גזיו, שנעשה את השבת יחדיו כמלך ומטרוניתא, וננוח בו עמו. ונתן לנו נשמה יחירה שעל ידה תהיה לנו מנוחת אהבה ורצון, מנוחה שלימה. ושיתף אותנו במנוחתו לכבוד ולתפארת. ו'אות גדולה היא לנו' על היותנו דבקים בו, ויושבים עמו יחדיו, שנתן לנו את יום מנוחתו. ומקדשנו להיות דומים לו.

לו מקדש, כדי שישכון בתוכם, ויתוועד עמהם מעל הכפורת.

ועל ענין זה בא 'חג הסוכות'. הבא על ההשגחה והשראת השכינה בישראל, אשר מורה על הידידות והדביקות עם ה', בהיותנו יושבים אצלו, וחוסים בצילא דמהימנותא.

עבודת האבות אברהם יצחק ויעקב

והוא גם כללות הסדר של עבודת שלשת האבות. 'מעשה אבות סימן לבנים'. תחילה בחר ה' באברהם והוציאו מאור כשדים והביאו אל ארץ ה', וברכו וגדל שמו - לך לך מארצך וגו' ואעשך לגוי גדול ואברכך וגו' (בראשית יב, א). אנכי מגן לך (שם טו, א) וה' ברכ את אברהם בכל (שם כד, א). בחינת 'חסד לאברהם'.

לאחר מכן היה יצחק, שהיה עולה כליל לה'. ומסר את עצמו לגמרי לה'. בחינת 'פחד יצחק'.

ואז בחר ה' ביעקב, שהשכין את שכניתו בו, בחינת 'יעקב קראו בית'. כי ביעקב מצינו ענין הדביקות, אשר יעקב מצוי אצל הקב"ה, והקב"ה שוכן אצלו. מחד - שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון (ב"מ פד). דהיינו שעל יעקב שורה צלם ודמות אלוקים. ומאידך - דמות דיוקנו של יעקב חקוקה במרכבה (בר"ר סח,יב). כלומר שיעקב נמצא תמיד אצל ה'. ואיתא - שקרא הקב"ה ליעקב א-ל-י (ילקוט"ש וישלח רמז קלג). שיש השראת השכינה ביעקב בבחינת דביקות, ישראל וקוב"ה חד.

ושלשת יסודי השבת אשר נתבארו בזה, גם הם נובעים משלשה עניינים אלו אשר יש לעם ישראל בקשר עם ה'.

ברכת השבת - כנגד אברהם וחג הפסח

'ברכת השבת', הוא מצד מדריגת הקשר של ישראל בחינת חג הפסח. דהיינו מה שה' הוא מלכינו המטיב עמנו ודואג לכל צרכינו. 'קדושת השבת' הוא מצד חובת העבודה של כלל ישראל, בחינת מתן תורה. ו'מנוחת השבת' הוא מצד הידידות והדביקות של ישראל וקוב"ה. בחינת צילא דמהימנותא.

כשיצאו ישראל ממצרים והחל להנהיג אותם כמלך וסיפק להם מזונם, אז ניתן להם 'ברכת השבת'.



התורה קדמה לעולם

עולם כזה שתיקונו ושלימותו והצלחתו תהיה כאשר ינהגו בו לפי התורה. ובכל חלקי החיים והבריאה קבע הבורא את הדרך הנכונה והוא סדר החיים של היהודי כפי שהתורה מתווה עבורו, והעמיד את סדר העולם שיתאים עם זה.

ולדוגמא, מכיון שכתוב בתורה לא תגנוב, משום שגניבה הוא בעצם דבר מושחת, לכן ברא את העולם באופן זה שאם יהיה בו מעשה גניבה יהיה משובש והעולם יחרב ויהרס. כי מצד הבריאה עצמה לא היה זה בהכרח שייברא באופן כזה, כי הקב"ה היה יכול לברוא עולם שאינו נהרס ומשתבש מגניבה ועושק.

וכמו כן מכיון שחסד הוא מצוה בתורה, ערך נעלה ודבר טוב כשלעצמו, לכן ברא את העולם באופן שעל ידי מעשי חסד יבנה העולם [עולם חסד יבנה], וכאשר הבריות עוסקים בחסד אזי הדבר מסייע לבנות את העולם לשכללו ולהצליחו.

שלימות הנפש ע"י קיום התורה

ויש לכך עוד אופנים שנכללו במאמר חז"ל זה. כגון מנוחת השבת, שמלבד המצוה, הוא נצרך מאד לאדם. והרי וודאי שאין צורך זה הטעם למצוה זו. אלא להיפך, שמכיון שיש בתורה ענין של שבת, שחלה על האדם חובת מנוחה, מטעם שה' שבת ונפש ביום השביעי, משום כך 'אסתכל באורייתא וברא עלמא', שאכן נפש היהודי הרוממה, תהיה בנויה באופן כזה שהיא זקוקה למנוחה פעם אחת בשבעת ימים. ובלא זה תהיה נפשו חסרה ופגומה.

וכמו כן כל המועדים, מכיון שיש מצוה לשמוח ולחוג בהם שלש פעמים בשנה, הרי משום כך נברא האדם באופן שנצרך לו לשמוח ולחוג שלש פעמים בשנה, ובלא זה נפשו מחוסרת ועגומה.

ונראה, שאפילו מצוות דרבנן אחר שתיקנו אותם, הם משלימים את נפש האדם, וכגון מה שתיקנו בפורים 'חייב אינש לבסומי עד דלא ידע', אזי האדם נצרך פעם אחת בשנה לענין זה של שמחה נפרזה עד דלא ידע. ונעשה צורך זה רק מאז שתיקנו כן, שכן דרך העולם שמשנתנים מצבים וצרכי הנפש של האדם מדור לדור. ואפשר שגם זה נכלל במה שדרשו חז"ל בכתוב 'לא-ל גומר עלי'.

איסתכל באורייתא וברא עלמא

איתא בחז"ל - 'קוב"ה איסתכל באורייתא וברא עלמא' (הקדמת זוהר), הקב"ה הסתכל בתורה ולפי זה ברא את העולם. ובמדרש (בראשית רבה א, ב) - 'ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום (משלי ח) - התורה אומרת אני הייתי כלי אומנותו של הקב"ה. האומן אינו בונה מדעת עצמו, דיפתראות ופנקסאות יש לו... כך הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם'.

והנה ביארנו במקו"א (מאמרי מבוא לבן מלך עה"ת) שחכמת התורה אין שורש עניינה בכדי שהעולם יהיה מתוקן ונוח לבריות, שהרי התורה היא חכמת קודש שמיימת אלוקית, ולא תורת ארץ מדינית. וכגון מה שגניבה אסורה אין זה משום שבגין כך מתקלקלים סדרי העולם ומשתבשים תכניות הבריות, אלא משום שגניבה היא בעצם עוולה ודבר מושחת, ושלייתה הוא ערך עליון העומד בפני עצמו, וזה הטעם שמחמתו אסרה תורה את הדבר. ועיין שם שביארנו שזוהי הכוונה במאמרם ש'התורה קדמה לעולם' (שבת פח:), כלומר שמשפטי התורה ומצוותיה לא באו אחר בריאת העולם במטרה כדי שיהיה העולם מתוקן באופן טוב ונכון, אלא להיפך התורה קדמה ונבראה בטרם בריאת העולם, ומצוותיה הם ערכים קדושים קדמונים ונעלים, שהם נכונים מצד עצמם גם אלמלא היה העולם. והעולם כולו אינו אלא היכי תימצוי שהערכים הללו יבואו לידי ביטוי בפועל.

וזה עומק הכוונה במאמרם הנ"ל - 'איסתכל באורייתא וברא עלמא', כלומר שהקב"ה ברא את עולמו בצורה שימצא בו המון אופנים והזדמנויות, ועל כל צעד ושעל מזדמנים לאדם נסיונות ואתגרים שיוכל לבוא בהם לידי קיום ענייני המצוות על ריבוי פרטיהם.

ונראה, שגם מה שאנו רואים שהעולם נעשה משובש ומקולקל על ידי החטאים, ותיקונו ושלימותו הוא בהנהגה ישרה על פי התורה, אין זה משום שהתורה נוצרה על פי ההתאמה לעולם, אלא הרי זה משום שהעולם נברא לפי הכללים של התורה. שגם זה כלול בכוונת מאמרם 'איסתכל באורייתא וברא עלמא' כלומר, שהקב"ה סידר וברא את סדרי העולם שהם יתאימו על פי מה שכתוב בתורה. וברא סוג

עמוקים ועדינים ביותר, והם מלאים ברגשות קודש ודבקים בה', מעין העולם הבא.

הזהירות מלמלא את הנפש בענייני עוה"ז

והנה כשם שנפש האדם נבראה באופן שהמצוות ישלימו את נפשו ורגשותיו, ואם יעסוק בהם כראוי הם ימלאו כל חסרונותיו ויהיה מושלם ומתוקן מכל צדדיו. באותה מידה צריך זהירות לא לבזבז את תשוקת הנפש למצוות ולמלאותה בעניינים חיצוניים של עוה"ז, שבכך הוא מחטיא את המטרה, וכאשר יגיע אל המצוות שוב הוא כבר שבע ואינו מקיים אותה "לתאבון". וכשם שמצינו שאסור לאכול מצה בערב פסח, בכדי שאכילת המצה תהיה לתאבון, כך בכל המצוות קיומם הנכון הוא שעל ידם מתמלא החיסרון בנפש והתשוקה לרגש מסוג זה. וכגון אם יעשה לעצמו סעודות גדולות ונופש בימות החול כדי למלא את תשוקת הנפש להיחלץ ולהשתעשע במנוחה ועונג, אזי מנוחת ועונג השבת לא יהיו לתאבון. ומי שיוצר לעצמו חניגאות במשך השנה, צמאונג לחגים ושמחתם הוא במידה פחותה, ואינו מקיים את מצוות המועדים בשלימות.

הצורך לפעמים לרגשות חיצוניים

אמנם בכל זאת יש לפעמים מקום לעניינים אלו, כי יש שהאדם נפשו עגומה נעולה ורדומה ואינו מסוגל להרגיש רגש ושמחה. והנה אם היה בדרגה רמה, אזי עצם המצוות היה בכוחם לקרוע את סגור לבו. וכמו שנתבאר שיש בכח המצוות להביא אל הלב את כל הנצרך לו, בחינת 'אסתכל באורייתא וברא עלמא'.

אולם מי שדרגתו הרוחנית עדיין לא הגיעה לידי מידה זו, שהשבת והמועדים יעוררו ויפרצו בקרבן את השמחה והרגש, כלומר שאינו משיג את העניינים הרוחניים באופן שהם כשלעצמם יהיו מספיקים דיים עבורו לפרוץ את סגירות נפשו. אזי יש בידו להגיע לזה בכך שיעורר את נפשו על ידי ענייני עוה"ז, כגון לעסוק בשבת אחים בשירה וזמרה, וגדולה לגימה, ועל ידם יהיה בכוחו לפתוח את אטימות נפשו לעורר ולהפיק רגשות. אכן אחר שהנפש כבר עירנית לרגש ולשמחה, ואישיותו יצאה מאטימותה וישנוניותה אז כבר יכול להתרגש אפילו מדברים שהם יותר רחוקים מנפשו.

והנה בוודאי, עמידה לפני ה' בתפילה ובהילול

ולפיכך מי שאינו מקיים את מצוות השבת כראוי בעונג ובקדושה, ואינו מביא עצמו למנוחה אמיתית וישוב הדעת עם כל הרגש, אזי נפשו מחוסרת. גם אם אינו מרגיש חסרון ואינו יכול לזהות בעצמו שום פגם, אבל באמת הוא כבר לא מושלם כי חסר לו משהו. וכמובן שמי שיש לו חסר בשלימות קומת נפשו, אזי נמנע ממנו להמשיך על עצמו רוממות והשראה של קדושה, דהיינו ענייני רגש הבנה והשגה. כי רק מי שכוחות נפשו פועלים כהלכה, יכול להגיע לרוח הקודש ולכל העניינים הרוחניים והנפשיים.

וכן מי שאינו שמח ברגלים, מלבד העדר המצוה חסר לו שלימות בנפש. ומי שאינו 'עד דלא ידע' בפורים קיים חסר בנפשו גם אם אינו יודע להצביע עליה בבירור. וכך בכל פרט שיש בחיי היהודי על פי התורה, יש בחינה זו של 'אסתכל באורייתא וברא עלמא', ורק כאשר מתנהגים בדיוק על פי המתכונת של התורה אזי החיים מתוקנים ובלי זה הם בלתי מאוזנים. וכל שכן שאם נכשלים בחטא נעשים לגמרי משובשים, כלומר שכל החטאים מלבד עצם חומרם גם יוצרים קלקולים בנפש וטמטום הלב, וכמו שאמרו (יומא לט.) - 'עבירה מטמטמת לבו של אדם, שנאמר ולא תטמאו בהם ונטמתם בם, אל תקרי ונטמתם אלא ונטמטום'.

והנה האדם החי באופן נכון, אשר עוסק בקיום המצוות כראוי עם התרגשות מהש"ת, וקורא קריאת שמע עם התפעלות הכובשת את לבו, ועומד לפני המלך בעמידה נכונה בריכוז כל כוחות הנפש, ועושה שבתות ומועדים ברוממות ובקדושה, וכו'. אזי נפשו מקבלת את כל החלקים הדרושים לה, כפי התכנית אשר התוו ליהודי מפי עליון. כי הנפש נבראה מלכתחילה באופן שהיא זקוקה לתנועות הנפש הללו, כל העניינים וכל המצוות בונים את נפשו, ועל ידי כך קומת אישיותו מתוקנת ומאוזנת. ומעתה הוא מוכשר לקלוט רוח הקודש ואישיותו פורחת ומבלבלת. ומי שלא קלט בקרבן את כל ענייני המצוות עם מלוא רגשותיהם אזי נפשו אטומה וכפופה והוא רדום ומנומנם ובוודאי שאינו זוכה להשראה של קדושה, דביקות בה' והשגות נעלות.

ורואים זאת בעליל, שאכן הצדיקים נפשם עירנית ופתוחה לקלוט ולהרגיש, חייהם חיים תוססים במלואם, ומשיגים ומרגישים עניינים

ועצם הדבר הוא חסרון בשלימות האדם, כשממלא ומשביע את נפשו ברגשות חיצוניים שאינם של מצוה, ואם היה משמר את תשוקתו רק לעניינים שעבורם הוכנו דהיינו רגשות הקודש של המצוות, אזי היתה אישיותו מקודשת ומרוממת שכל שביעתה ורווייתה ממולאת אך ורק מענייני קדושה ומצוות.

ונסף על כך הרי הרי נפש האדם מוגבלת בטבעה, וכאשר לבו מתמלא בחוויות ורגשות חיצוניות הרי דברים אלו תופסים את מקומם של רגשות הקודש, בבחינת 'היכא דעייל ירקא ליעול בשרא וכוורי'.

אמנם למעשה קשה מאד להורות בזה, כי צריך האדם להיות בן עליה בכדי לדעת למדוד בדיוק האם רגשותיו כבר עירניים ופתוחים דיים, ומכאן ואילך אין לו צורך במסיבות הרשות וממילא עליו להיזהר שלא להשביע עצמו בהם, בכדי להותיר את כל תשוקת נפשו לענייני המצוות ועבודת השי"ת.

וכך היא דרכם בקודש של עובדי השי"ת הצדיקים, שבזמנים אשר הנפש מצומצמת ומכונסת בתוך עצמה הם מעוררים אותה בדברי הרשות, אמנם כאשר הגיעו לידי התעוררות מעבירים זאת מיד לקדושה ומעלים את התרגשותם מן החול אל הקודש, וכאשר הם זוכים להגיע למצב ששוב אינם צריכים להשתמש בהתעוררות מדברים חיצוניים, אזי הם נמנעים מכך לגמרי, ואז מקיימים את המצוות במלוא הרגש ותשוקת הנפש.

התודה והברכה ללידינו הנכבדים מתומכי מכוננו
שנטלו חלק בהוצאות גיליון זה

ברכת מזל טוב ללידינו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **ברוך אנשיך** שליט"א
לרגל הולדת הבן

ברכת מזל טוב ללידינו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **הלל הומינר** שליט"א
לרגל הולדת הבת

ברכת מזל טוב ללידינו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **יוסף קלצקין** שליט"א
לרגל הבר מצוה לבנו

וקדושת שבת ויו"ט, מצד עצמם רגשי קדושתם יותר עזים מכל ענייני עוה"ז, אלא שכאשר האדם אינו בדרגה רוחנית מספקת, אזי ענייני עוה"ז יותר משפיעים ופועלים עליו. אמנם אחר שנחלץ מסגירותו ונפתח לרגשות על ידי ענייני עוה"ז, כגון שמחת נישואין או שאר מסיבת מרעים, אזי הוא כבר יותר שייך להתעורר גם מעניינים רוחניים, מכיון שנעשה קרוב לענייני רגש, ואז הוא כבר מוכשר יותר לעשות שבת ויו"ט עם כל הרגש והלב. והנה אדם כזה שמכיר בעצמו שנפשו צריכה פתיחה והתעוררות הנצרכים לו לענייני עבודת ה', אזי מצוה עליו, וכן על מחנכיו, שיזמנו לפניו עניינים כאלו של רגש והתעוררות הלב, ולערוך לפרקים התוועדויות ושבת אחים וכדומה, ובכך להביא אותו לפתיחת הלב, ולפתח את אישיותו למלוא קומתה שיוכל גם לחוש ולהרגיש, ואז יהיה בידו לעורר בקרבו רגש קודש לתפילה לשבתות ולימים טובים ולקיום כל המצוות.

ובאופן כזה גם השבת אחים ושיחת המרעים שהם דברי רשות נעשים למצוה, מכיוון שהם מכשירים אותו לקיום המצוות בשלימות.

לא לעבור על המידה ולחזור לרגשות קודש

אמנם כל זה צריך זהירות גדולה, כי מי שכבר הגיע למצב שלבו פתוח ונפשו משוחררת ואינו צריך כבר לכל חגיגות הרשות, בכדי לפתוח את הלב לרגשות קודש של מצוות ושבתות וימים טובים. אזי אסור לו לעסוק בפעולות אלו. כי מלבד עצם הדבר שחסר בקדושים תהיו, יש עוד בזה פגיעה ופגם בצורת החיים הנכונה של היהודי.

שהרי כאמור לעיל, נברא האדם באופן שהמצוות נצרכות לו לשלימות נפשו, והמצוות ממלאים ומרוויים את צמאונו ותשוקתו לרגשי קודש. ומוטל על האדם לשמור ולהיזהר שיתמלא חסרונו רק מהמצוות עצמם, ולא ישביע עצמו מעניינים אחרים שאז המצוה אינה ברוממות כראוי, כי שלימות קיומם הוא כאשר הם גם ממלאים את תשוקת הנפש. ומי שעושה כל ימיו כחגים, חסר לו בהתרגשות של החגים ויחודיותם. כי כאשר בא אל המצוה הוא כבר שבע ומלא ומקיים אותם בלי רגשות הלב המתאימים. ה'אסתכל באורייתא וברא עלמא' הוא במינון מדוייק, ואם מרווה את הצמאון בדברים אחרים כבר בזבז את תשוקת נפשו ובה אל המצוה בלי 'תאבון'.



ושמחתם לפני ה' אלוהיכם

מכון "כתבי בן מלך" שמח לבשר לציבור הלומדים ושומעי לקחו של רבינו הגדול זצלה"ה על הבשורה הטובה בהוצאתם לאור עולם של שתי מתנות טובות מבית היוצר של רבינו:



- א. חלק נוסף בסידרת בן מלך על התורה - דברים א'
- ב. הקטלוג המאוחד והמורחב של שיעורי השמע [שיעורי ליל שישי אברכים מכל השנים (תשל"א - תשע"ח)] ממופתח ובחלוקת נושאים מחודשת.

הספרים יובאו בעז"ה לפני הציבור במעמד היארציית ט"ז מרחשוון הבא עלינו

הכונו! למעמד האדיר

לרגל יום היארציית הרביעי להסתלקות רבינו הגדול בעל ה"בן מלך" זצלה"ה ביום ט"ז מרחשוון תשפ"ג פרטים יבואו

בברכת התורה
הנהלת המכון

ג.ב. לאחר היא"צ יהיה ניתן להשיג את הספר אצל נציגי המכון



בחסות

המעוניינים לתרום את הוצאות הגיליון לזיכוי הרבים,
נא לפנות ל-054-8422488 או למייל mechonbenmelech@gmail.com